

Dragica Haramija

PREDŠOLSKA BRALNA ZNAČKA V VRTCIH V SLOVENIJI

1 Uvod

Bralna značka, ki ima v slovenskem prostoru bogato tradicijo, saj njeni začetki segajo v leto 1961 (začetnika Stanko Kotnik in Leopold Suhodolčan), je bila najprej namenjena učencem osnovnih šol in srednješolcem, natančneje mladim bralcem, starim od 9 do 19 let. V sodobnosti je to gibanje za spodbujanje branja¹ preraslo v dejavnost, ki poteka za tri ciljne skupine oz. je prilagojena različnim starostnim skupinam otrok in mladostnikov, njihovim potrebam in zmožnostim, in sicer **predšolska bralna značka, bralna značka v osnovni šoli in bralna značka za srednješolsko mladino**. Za otroke v najzgodnejšem otroštvu potekata dve dejavnosti: v okviru projekta **Zibelka branja**, ki je namenjen ozaveščanju staršev o pomenu branja za celostni razvoj otrok, dobijo starši novorojenca zgibanko že v paketu za novorojenčke; druga dejavnost je **predšolska bralna značka**, ki večinoma poteka v vrtcih, deloma tudi v splošnoizobraževalnih knjižnicah po Sloveniji. Drugo ciljno skupino sestavljajo osnovnošolski otroci, dejavnosti zanje so organizirane na slovenskih šolah v domovini in v zamejstvu (prilagojene so sistemu šolanja v posamezni državi), sodelujejo pa tudi otroci Slovencev, ki živijo po svetu, večinoma v okviru dopolnilnega pouka slovenščine. Tretja ciljna skupina so srednješolci, za katere je na posamezni šoli (v večji meri so vključene gimnazije) najpogosteje organiziran bralni klub. Zgledno urejena spletna stran Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS nagovarja mentorje in bralce:

»Bralna značka je gibanje, ki otroke in mlade spodbuja k branju. Trudimo se, da bi otrokom in mladim olajšali in polepšali stik s knjigo in jim pomagali, da bi se spoprijateljili z njo. Želimo si še več: da bi postali redni bralci in bi to ostali tudi kasneje v življenju.« (<http://www.bralnaznacka.com/>; pridobljeno 1. 2. 2008).

Na omenjeni spletni strani mentorji, starši in mladi bralci zlahka najdejo koristne informacije o branju, navedene so tudi pomembnejše spletne povezave (npr. Knjižnica Otona Župančiča, Pregledni in priporočilni sezname literarnih del po letih njihovega izida, revija *Otrok in knjiga*), opozorila o pomembnejših obletnicah pisateljev in ilustratorjev, možnosti izobraževanja za mentorje in starše, dostop do spletnega glasila *Ostržek*.

Temeljna vloga Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS je usmerjanje in povezovanje bralcev in njihovih mentorjev, saj je bralna značka v Sloveniji ena najbolj razširjenih prostočasnih (izvenšolskih) dejavnosti na Slovenskem, v kateri letno sodeluje okrog 140 000 otrok in mladostnikov. Društvo Bralna značka Slo-

---

¹ Na začetku je bila bralna značka mišljena kot tekmovanje (in so jo tako tudi imenovali ter pojmovali), čemur je že pred več kot dvajsetimi leti nasprotoval pisatelj **Ivo Zorman**: »Na osnovni šoli se je tekmovanje za bralno značko marsikje izrodilo. Ena od zablod izhaja že iz naslova. Branje ni tekmovanje, zmagovalcev pa ne moremo meriti: ne s številom knjig, ki so jih prebrali, ne s hitrostjo branja in ne z natančnostjo obnavljanja vsebin.« (Zorman 1985: 13).

venije – ZPMS namreč »pripravlja republiške smernice programa, skuša povezati vsa in vsakršna prizadevanja v Sloveniji, da bi mladi (več) brali. Program gibanja uresničujejo mentorji po vrtcih, osnovnih in srednjih šolah po vsej Sloveniji. Pri njihovem delu jim stojijo ob strani društva in zveze prijateljev mladine.« (<http://www.bralnaznacka.com/>; pridobljeno 1. 2. 2008).

2 Teoretična izhodišča o predšolski bralni znački

V članku se osredotočamo predvsem na predšolsko bralno značko, saj je le-ta, glede na utečenost osnovnošolske in srednješolske bralne značke, še precej nerazvita. Bralna značka v vrtcu je pravzaprav dejavnost, ki spodbuja družinsko branje, vrtec je le njen organizator. *Kurikulum za vrtce* (1999) sicer bralne značke kot dejavnosti ne omenja posebej, vsekakor pa lahko ta sodi v okvir jezikovne vzgoje, deloma pa tudi na področje umetnosti, pri čemer mislimo predvsem na likovno področje.² *Kurikulum za vrtce* ima v okviru jezika predpisane globalne cilje (vezane na jezik in književnost) in dejavnosti (le-te so razdeljene v dve starostni skupini: od 1. do 3. leta in od 3. do 6. leta). Temeljni cilj, ki »definira globalne cilje, je razumevanje jezika kot temelja lastne identitete.« (*Kurikulum za vrtce*, 1999: 32). Ob usmerjenih dejavnostih jezikovne vzgoje v vrtcu pa je tudi dovolj priložnosti za »neformalne« bralne dejavnosti, torej bralne dogodke, ki bi lahko potekali v vrtcu vsakodnevno. Vzgojitelji bi morali za uspešno bralno kulturo vzgajati tudi starše, saj so otroci odvisni od posrednikov in njihovega branja. Staršem in skrbnikom je potrebno pojasniti, da branje ni zgolj dejavnost, ki bi bila sama sebi namen, temveč dejavnost, ki jo nenehno potrebujemo in se je pogosto niti ne zavedamo (funkcionalna pismenost).³ Pomemben vpliv na pozitivno naravnost staršev in otrok do branja (poslušanja) leposlovne in informativne literature imajo predvsem branje za bralno značko, skupni obiski pionirskih knjižnic in iskanje ter izposoja gradiva v njih, ogledi otroških predstav (na katere otroka pripravimo), branje iz bralnega nahrbtnika, ustvarjanje otrokovih lastnih izmišljij, udeležba na pravljicnih uricah ipd. Pri ozaveščanju staršev in skrbnikov o pomembnosti branja bi moral vrtec odigrati ključno vlogo, saj rezultati različnih raziskav opozarjajo na neprijetnost branja pri populaciji, ki se ne šola več, sem pa sodijo tudi starši otrok, ki obiskujejo vrtec. Težko je namreč od nebralca pričakovati, da bo bral svojemu otroku. Družinsko branje pomeni glasno branje otrokom, berejo jim (praviloma) neprofesionalni posredniki branja, to so starejši člani družine. Marija Grginič v monografiji *Družinska pismenost* navaja različne raziskave glasnega branja v družini in vrtcu, pri čemer ugotavlja, da so raziskave enotne v mnenju, da »je glasno branje otrokom v predšolskem obdobju ena od najpomembnejših dejavnosti, ki napovedujejo uspeh pri formalnem učenju branja in pospešujejo govorni razvoj.« (Grginič 2006: 15). V empiričnem delu raziskave je avtorica dejavnost glasnega

² Povezovanje z likovnim področjem je v tem kontekstu mišljeno predvsem pri slikaniški produkciji, saj je slikanica oblika knjige, ki je za otroke najprimernejša, hkrati pa je to vrsta knjige, v kateri sta iz estetskega stališča enako pomembna tekstovni in likovni del. Problematiko načanja Tomaž Vrlič (Zupančič) v prispevku o likovnih dejavnostih, objavljenem v priložniku h kurikulumu za vrtce z naslovom *Otrok v vrtcu*.

³ Zelo podobno razmišljanje o vlogi staršev in njihovi pozitivni naravnosti k branju je v prispevku *Bralna značka in starši* izrazila tudi Barbara Hanuš.

(družinskega) branja postavila za temeljno tezo o uspešnosti otrokovega branja.⁴ Rezultati raziskave so utrdili spoznanje, da imajo v »procesu pridobivanja pismenosti starši predšolskih otrok zelo pomembno vlogo« (Grginič 2006: 96), kar je lahko temeljni razlog za načrtno vpeljevanje predšolske bralne značke v vse vrtce na Slovenskem. O pomembnosti pridobivanja bralnih zmožnosti piše tudi Meta Grosman v delu *Zagovor branja: bralec in književnost v 21. stoletju* (2004), pri čemer avtorica posebej opozarja, da je za celostni razvoj otroka branje nepogrešljivo, ker pomeni »razvoj vseh drugih jezikovnih zmožnosti /.../, spoznavanje in razvoj zmožnosti za pripovedno urejanje in upovedovanje lastnega izkustva /.../, spoznavni razvoj /.../, osebnostni razvoj /.../« (Grosman 2004: 282–283). V temeljnem priročniku o vprašanih književnosti za vzgojitelje *Književna vzgoja v vrtcu* podaja Metka Kordigel izhodišča za obravnavo književnih besedil v vrtcih, Tilka Jamnik pa v svojem prispevku posebej poudarja pomen predšolske bralne značke, saj je le-ta »obogatitev in razširitev knjižne vzgoje v vrtcu in dela z otroki in starši v splošnih knjižnicah.« (Jamnik 1999: 140).

3 Raziskava

3.1 Metodologija

Vprašalnik⁵ Društva Bralna Značka Slovenije – ZPMS je bil namenjen vrtcem oziroma mentorjem v vrtcih v Republiki Sloveniji. Poslan je bil v vse javne in zasebne slovenske vrtce, skupaj je bilo poslanih 329 vprašalnikov,⁶ raziskovalni vzorec je bil torej celotna mreža vrtcev. Anketni vprašalnik ni bil anonimen, temveč so mentorji v vprašalniku izpolnjevali tudi podatke o vrtcu: ime vrta, kraj, naslov. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS je poslalo vprašalnike 10. 11. 2006, vrtci so vprašalnike vračali od novembra 2006 do konca januarja 2007. Vprašalnike je vrnilo 100 vrtcev, preostali vrtci izpolnjenega vprašalnika niso vrnili. Statistično so bili obdelani vsi vrnjeni vprašalniki, in sicer v juniju 2007.⁷

---

⁴ Avtorica je v zastavljenem projektu **Otrok s starši ob knjigi** preučevala družinsko branje in vpliv številnih dejavnikov na razvoj predšolske pismenosti, med njimi število otrok v družini, starost otroka, kraj bivanja, izobrazbo staršev (matere in očeta) in družinsko branje. (Grginič 2006: 95)

⁵ Vprašalnik, ki smo ga analizirali v nadaljevanju prispevka, je bil namenjen predvsem ugotavljanju dejanskega stanja za potrebe bralne značke; ni bil metodološko preverjen in je bil uporabljen prvič. Ob analizi rezultatov se je pokazalo, da so v vrtcih na nekatera vprašanja precej različno odgovarjali, zato velja rezultate sprejeti z določenim zadržkom (predvsem odgovore na vprašanja 1 in 3, kjer so rezultati deloma nasprotujoči, kar je pojasnjeno pri obdelavi posameznega vprašanja).

⁶ 10. 11. 2006 je bilo poslanih 329 vprašalnikov na naslove centralnih vrtcev v Sloveniji (naslove, kamor je bila anketa poslana, hranijo na sedežu Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS). Po novejših podatkih Ministrstva za šolstvo na spletni strani (pridobljeno 1. 2. 2008) <http://www.mss.gov.si/> je v Sloveniji 105 javnih vrtcev, 183 vrtcev pri osnovnih šolah in 23 zasebnih vrtcev, skupaj torej 311 centralnih vrtcev z enotami. Vprašalnik je bil leta 2006 poslan le centralnim vrtcem, saj bi se drugače podatki lahko podvajali. Predvidevamo, da je v času od razpošiljanja ankete do danes prišlo do delne reorganizacije vrtcev, zato se število poslanih anketnih vprašalnikov in sedanje število vrtcev razlikujeta za 16 enot.

⁷ Podrobnejšo obdelavo vprašalnikov bo za potrebe diplomskega dela opravila študentka Urška Nedeljko. Diplomsko delo bo študentka zagovarjala predvidoma v letu 2008, tako bodo

Analiza rezultatov sodi med neeksperimentalne metode pedagoškega raziskovanja, rezultati so prikazani v odstotkovnih vrednostih, pri vprašanjih, kjer je bilo več možnih odgovorov, so ti tudi rangirani. Mentorji oziroma vzgojitelji so odgovarjali na pet vprašanj, rezultati analize vprašalnikov so predstavljeni v nadaljevanju.

3.2 Raziskovalna vprašanja:

1. Najuspešnejši načini/ projekti/ programi/ ...spodbujanja bralne kulture v vašem vrtcu
2. Ali v vašem vrtcu že izvajate kakšen projekt spodbujanja družinskega branja, kjer otroci nosijo knjige iz vrtca domov: z nahrbtnikom knjig, čudežnim bralnim kovčkom, bralno torbico ...?
3. Kako imenujete bralno značko v vašem vrtcu, če jo izvajate?
4. Podatki o branju za bralno značko v vašem vrtcu za šolsko leto 2006/2007
5. Bi nam radi kaj sporočili? Nas vprašali ali nam kaj predlagali? Kaj predvsem pričakujete od Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS?

3.2.1 ANALIZA prvega vprašanja

Najuspešnejši načini/projekti/programi/ ... spodbujanja bralne kulture v vašem vrtcu

Od stotih vrtcev je na prvo vprašanje pritrdilno odgovorilo 82 vrtcev, 18 vrtcev na to vprašanje ni odgovorilo, predvidevamo lahko, da ti vrtci nimajo posebnih programov za spodbujanje bralne kulture. 82 vrtcev je na vprašanje različno odgovarjalo, možnih je bilo več odgovorov. Nekateri so podali samo en odgovor, nekateri dva, nekateri pa celo tri in več.

En odgovor (en projekt, način, program) je navedlo 14 vrtcev, dva odgovora (projekta, načina, programa) 24 vrtcev in tri odgovore ali več 44 vrtcev.

Tabela 1: *Najuspešnejši načini, projekti in programi, ki jih izvajajo vrtci za spodbujanje bralne kulture*

Najuspešnejši načini	Število vrtcev, ki jih izvaja
OBISK KNJIŽNICE (izposoja knjig, obisk bibliobusa)	42
URE PRAVLJIC (pripovedovanje, branje pravljic)	30
BRALNI KOTIČKI (delavnice, risanje, izdelovanje knjig)	22
NAHRBTNIK (bralni, slončkov, medvedkov, škratov)	20
DELAVNICE ZA STARŠE (sodelovanje, predavanja, zgibanke)	20
BRALNA ZNAČKA (cici, ježkova, predšolska ...)	14
KNJIGOBUBE	9
BRALNI PALČEK	7
PRAVLJIČNA TORBICA	4
LUTKOVNE PREDSTAVE	4
ČASOPIS	1

---

podrobnejši rezultati dostopni po zagovoru naloge v Miklošičevi knjižnici – FNM, kjer se hrani obvezni izvod diplomskega dela vsakega študenta Filozofske fakultete Maribor.

Izbor najuspešnejših načinov, projektov in programov je bil narejen po natančnem pregledu 100 vprašalnikov in 82 odgovorov vrtcev, torej tistih, ki so na prvo vprašanje sploh odgovorili. Zgornja tabela prikazuje število najuspešnejših projektov: prevladuje **obisk knjižnice**, kjer si otroci izposojajo knjige (51,2%), **ure pravljic**, na katerih berejo in pripovedujejo pravljice, zgodbe (36,6%), **bralni kotički**, kjer na podlagi prebranih pravljic rišejo in izdelujejo knjige (26,8%), **bralni nahrbtnik** (24,4%) in **delavnice za starše**, na katerih otroci, starši in mentorji sodelujejo pri spodbujanju bralne kulture. Precej manj se v vrtcih ukvarjajo s projektom bralna značka (17,1%), Knjigobube (10,9%), bralni palček (8,5%) in pravljíčna torbica (4,9%). Pri analizi podatkov je potrebna velika mera previdnosti, saj je bilo vprašanje o bralni znački zastavljeno posebej in morda zato v vrtcih niso tako množično navajali te dejavnosti, zadržek pa je namenjen tudi oblikovni strukturi vprašanja, ker morebiti bralne značke mentorji ne dojemajo kot način, projekt ali program. Iz odgovorov na vprašanje o izvajanju/neizvajanju bralne značke v vrtcu je razvidno, da namreč kar 88 vrtcev od 100, ki so vprašalnike vrnil, bralno značko izvaja (razvidno iz tabele 4). Upoštevati je potrebno še en pomislek: bralna značka, bralni nahrbtnik in bralni palček so pravzaprav iste dejavnosti, ki jih v vrtcih izvajajo pod različnimi imeni (natančnejši podatki v tabeli 4).

3.2.2 ANALIZA drugega vprašanja

Ali v vašem vrtcu že izvajate kakšen projekt spodbujanja družinskega branja?

Tabela 2: Izvajanje projektov za spodbujanje družinskega branja, v katerih otroci nosijo knjige iz vrtca domov

Odgovori	Število vrtcev	Odstotek (%) 82-ih vrtcev
1 odgovor	56	69,1
2 odgovora	17	21,0
3 ali več odgovorov	8	9,9

Na drugo vprašanje ni odgovorilo 13 vrtcev oziroma je odgovorilo 87 vrtcev. 6 vrtcev je odgovorilo, da tovrstnih projektov spodbujanja družinskega branja še ne izvajajo. Projekt spodbujanja branja pa izvaja 81 vrtcev. V vrtcih, kjer projekte izvajajo, so navajali različno število projektov. Pri tem vprašanju je šlo za ugotavljanje, če vrtci morebiti izvajajo dejavnosti, ki jih poimenujemo v najširšem pomenu bralni nahrbtnik (kovček, vrečka ...). Pri tovrstnih dejavnostih imajo otroci knjige že vnaprej izbrane (vsi berejo oz. poslušajo ista besedila ali pa vzgojitelj knjige izbira individualno, večinoma po okusu posameznega otroka).

Že v komentarju pri vprašanju o najuspešnejšem načinu, projektu in programu, ki jih izvajajo vrtci za spodbujanje bralne kulture, smo opozarjali, da so dejavnosti, povezane z družinskim branjem in neke vrste preverjanjem v vrtcih izvajane pod zelo različnimi imeni. Tako so vse dejavnosti, ki so navedene v tabeli, razen delavnic za starše, obiska knjižnice in Knjigobub, pravzaprav oblike spodbujanja

družinskega branja v predbralnem obdobju, kar lahko v najširšem smislu imenujemo s skupnim imenom gibanja, torej bralna značka.

Tabela 3: *Projekti, ki jih vrtci že izvajajo*

Najuspešnejši načini	Število vrtcev, ki jih izvaja	Odstotek (%) 81-ih vrtcev (ki izvajajo projekte)
BRALNI NAHRBTNIK	40	49,4
OBISK KNJIŽNICE	25	30,9
KNJIGOBUBE	10	12,3
BRALNA TORBICA	9	11,1
BRALNE DELAVNICE	6	7,4
BRALNI KOVČEK	5	6,2
BRALNA ZNAČKA	4	4,9
PALČEK BRALČEK	3	3,7
DELAVNICE ZA STARŠE	3	3,7
BRALNA VREČKA	2	2,5
OTROK IN KNJIGA	1	1,2
BRALNA MAPA	1	1,2
DIALOŠKO BRANJE	1	1,2
NAŠA MRAVLJICA	1	1,2
MODRA KNJIGA	1	1,2
BRALNI ČRVIČEK	1	1,2

3.2.3 ANALIZA tretjega vprašanja

Kako poimenujete bralno značko v vrtcu, če jo izvajate?

Na tretje vprašanje ni odgovorilo 10 vrtcev, torej ne morem vedeti, ali v teh vrtcih izvajajo bralno značko ali pa je ne. Od ostalih 90 vrtcev v dveh bralne značke ne izvajajo. Analizo bom tako opravila samo na podlagi 88 pritrdilnih odgovorov.

88 vrtcev, kjer bralno značko izvajajo, je navedlo različna poimenovanja te dejavnosti glede na stopnjo otrok. Nekateri vrtci bralno značko tako izvajajo pod več imeni, zato so podali tudi več odgovorov. Rezultati so podani rangirano po številu odgovorov.

Najpogostejše poimenovanje bralne značke vsebuje besedo **bralček**, kar je primerno predšolskim bralcem. Ime **bralna značka** se dokaj pogosto uporablja skupaj z različnimi junaki, saj ima večina vrtcev svoje lastno poimenovanje bralne značke. Ime je velikokrat povezano tudi z različnimi projekti, ki so namenjeni predšolskim otrokom, npr. nahrbtnik, torbica, vrečka ...

Tabela 4: Najpogostejša poimenovanja bralne značke v vrtcih

Najpogostejša poimenovanja bralne značke v vrtcih	Število vrtcev, ki jo tako poimenuje
BRALČEK (skupaj)	33 (skupaj)
• Palček bralček	10
• Malček bralček	5
• Veseli bralček	4
• Mali bralček	2
• Bralček malček	2
• Bralček	2
• Cici bralček	2
• Palčki bralčki	1
• Bralček vseznaček	1
• Bralček značek	1
• Bralček značalček	1
• Cici veseli bralček	1
• A kis mesemondo	1
BRALNA ZNAČKA (skupaj)	22 (skupaj)
• Bralna značka	8
• Predšolska BZ	6
• Cici BZ	3
• Malčkova BZ	2
• Ježkova BZ	1
• Miškina BZ	1
• Ostržkova BZ	1
NAHRBTNIK (skupaj)	7 (skupaj)
• Knjižni nahrbtnik	3
• Bralni nahrbtnik	2
• Medvedkov nahrbtnik	1
• Jakčev nahrbtnik	1
KNJIGOBUBE	5
PRIPOVEDUJE (skupaj)	3 (skupaj)
• Ciciban pripoveduje	1
• Ostržek pripoveduje	1
• Muca Copatarica pripoveduje	1
PALČEK (skupaj)	2 (skupaj)
• Pohajalček	1
• Pravljični palček	1
KNJIGA MENE BRIGA	1
PIKAPOLONICA	1
DIALOŠKO BRANJE	1
PRAVLJIČNA TORBICA	1

TONČEK KNJIGOLJUB	1
DRUŽINSKO BRANJE	1
MAVRIČNA RIBICA	1
PRIJATELJI PAJKI	1
MAČEK MURI	1
MIŠKOLIN	1
DIPLOMA S PRAVLJIČNIM JUNAKOM	1

3.2.4 ANALIZA četrtega vprašanja

Podatki o branju za BRALNO ZNAČKO v vašem vrtcu za šolsko leto 2006/2007

V vrtcih bralno značko pogosteje izvajajo v višjih starostnih stopnjah otrok. Od 61 vrtcev, ki imajo skupine 5–6 letnikov, kar 60 oziroma 98,4 % omenjenih vrtcev izvaja bralno značko. Vrtcev, ki imajo mešane starostne skupine otrok, je 69, od tega jih 63 ali 91,3 % izvaja bralno značko. Do malo večjih razlik prihaja pri nižjih starostnih skupinah; vrtcev, ki imajo skupine 4–5 letnikov, je 50, bralno značko pa izvajajo v 39 vrtcih oziroma v 78% teh vrtcev. Skupine 3–4 letnikov imajo v 52 vrtcih, bralno značko pa izvajajo v 65,4% vrtcih; skupine 2–3 letnikov imajo v 50 vrtcih, od omenjenih pa bralno značko izvajajo le v 22 vrtcih, kar je manj kot 44%.

Tabela 5: Število skupin, ki sodeluje pri branju za bralno značko

Skupine otrok	Število vseh skupin	Število skupin BZ
2–3 leta	135	43
3–4 leta	101	54
4–5 let	93	66
5–6 let	145	129
Mešane skupine	211	154
Skupaj	685	446

Pripomba: V tabelo so zajeti vrtci, ki imajo omenjene starostne skupine otrok in so navedli podatke o branju za bralno značko otrok v šolskem letu 2006/2007. Žal 4 vrtci niso sodelovali z odgovori, zato niso vključeni v tabelo.

V nadaljnji analizi so bili upoštevani le vrtci oz. skupine, ki bralno značko že izvajajo, odstotek sodelujočih skupin je visok, saj znaša kar 65 % vseh skupin vrtcev, ki bralno značko že izvajajo.

Tabela 6: Število otrok in mentorjev, ki sodelujejo pri branju za bralno značko

Skupine	Število skupin BZ	Število otrok BZ	Število mentorjev
2–3 leta	43	550	61
3–4 leta	54	872	67
4–5 let	66	1248	85
5–6 let	129	2473	160
Mešane skupine	154	2557	194
Skupaj	446	7700	567

Največ skupin je mešanih, v katerih so otroci različnih starosti. Tudi skupin 5–6 letnikov je veliko, kar kaže predvsem na to, da starši otroke pred vstopom v šolo vendarle zaupajo tudi vzgojiteljem. Najmanj je skupin 4–5 letnih otrok, dokaj veliko pa tudi skupin najmlajših otrok, torej 2–3 letnikov. Do največjega razpona med vsemi skupinami otrok in skupinami, ki sodelujejo v bralni znački, prihaja v nižjih starostnih skupinah, torej v skupinah 2–3 letnikov, 3–4 letnikov in tudi 4–5 letnikov, kar pomeni, da v tem starostnem obdobju zelo malo otrok sodeluje pri bralni znački. Število vseh skupin v vrtcih se krepko približa številu skupin z bralno značko pri 5–6 letnikih, pri čemer sklepamo, da bralno značko vrtci uvajajo predvsem zaradi tega, ker se vzgojitelji in starši začnejo zavedati bližnjega opismenjevanja. Našo presojo potrjuje dejstvo, da se je predšolska bralna značka pred začetkom devetletne osnovne šole najprej in najpogosteje izvajala v sklopu male šole kot dopolnitev priprav na opismenjevanje v prvem razredu osemletke in se šele kasneje postopoma »širila« na skupine z mlajšimi otroki. Do manjših razlik prihaja tudi v mešanih skupinah, toda žal ni podatkov, koliko so stari otroci, uvrščeni v te skupine (pri redkih izjemah, kjer je to navedeno, se starost otrok, uvrščenih v mešane skupine, giblje od 4 do 6 let).

3.2.5 ANALIZA petega vprašanja

Bi nam radi kaj sporočili, nas vprašali ali nam kaj predlagali? Kaj predvsem pričakujete od Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS?

To vprašanje je bilo odprtega tipa. Odgovore smo združili v nekaj najpogostejših sugestij, ki so jih vrtci navedli (odgovori so rangirani po pogostosti):

- več seminarjev in delavnic za mentorje v vrtcih,
- več seminarjev in delavnic za starše otrok,
- redna obvestila o knjižnih novostih in kvalitetnih slikanicah za otroke,
- več bralnih nahrbtnikov,
- več različnih priznanj bralne značke,
- več predlogov o kvalitetnih knjigah za bralno značko,
- več nagrad za otroke,
- srečanja otrok z avtorji in ilustratorji knjižnih del,
- posodobljena spletna stran Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS in več informacij na tej strani,
- več promocijskega materiala,

- zaključna srečanja za mentorje bralnih značk,
- več strokovne podpore, idej in predlogov.

3.2.6 Sinteza empiričnega dela

Analiza odgovorov na vprašanja, ki so bila zastavljena vrtcem po Sloveniji o izvajanju bralne značke, kaže, da skoraj 90 % vrtcev goji tovrstno dejavnost pospeševanja družinskega branja, posledično je v predšolsko bralno značko (po razpoložljivih podatkih, saj na vprašalnik ni odgovorilo kar 229 vrtcev in njihovih enot) vključen večji delež predšolskih otrok v tistih vrtcih, kjer so na vprašalnik odgovarjali. Pojavlja se seveda vprašanje, kaj se dogaja z bralno kulturo v vrtcih, ki vprašalnika niso vrnili, pa tudi z branjem otrokom, ki v vrtce niso vključeni. Po statističnih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo na dan 31. 12. 2006 v Sloveniji 106.597 predšolskih otrok, rojenih med 1. 1. 2000 in 31. 12. 2005. Po podatkih Statističnega urada je bilo 31. 12. 2006 v vrtce v Sloveniji vključenih 58 127 otrok.⁸ Med vsemi predšolskimi otroki v šolskem letu 2006/2007, ko je potekalo anketiranje vrtcev, je sodelovalo v predšolski bralni znački v vrtcih le (glede na razpoložljive podatke, ki pa gotovo niso zanesljivi) 7700 otrok, kar predstavlja 7,22 % vseh predšolskih otrok. S stališča celotne populacije je podatek o vključenosti otrok v predšolsko bralno značko zelo zaskrbljujoč, še enkrat pa je potrebno poudariti, da je zastopanost branja v tistih vrtcih, ki so vprašalnike vrnili, res visoka. Podatkov seveda ne moremo posplošiti na vso populacijo predšolskih otrok, čeprav lahko z zadržkom predvidevamo, da je v tistih vrtcih, ki vprašalnika niso vrnili, zastopanost dejavnosti, povezanih z bralno značko, bistveno manj kot v vzorcu, zajetem v analizo.

Potrebno se zdi komentirati še predloge vzgojiteljev:⁹

- ***Več seminarjev in delavnic za mentorje v vrtcih in zaključena srečanja za mentorje bralnih značk, več seminarjev in delavnic za starše predšolskih otrok:***

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS je bilo v časih, ko so v sistemu stalnega strokovnega spopolnjevanja sodelovali tudi vabljeni izvajalci programov, vedno prisotno tudi s seminarjem o predšolski bralni znački. Seminar so slušatelji, ki so ga opravili, izjemno dobro ocenjevali, toda običajno je bilo prijave le toliko, da je za mentorje iz vse Slovenije v enem šolske letu zadostovala ena sama izvedba. V zadnjih letih pa Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS pripravlja in izvaja poseben program Bralnic, v katerem so zajeti tako programi in predavatelji, primerni za izobraževanje vzgojiteljev/mentorjev bralne značke, kot tudi taki, ki so izrecno namenjeni izobraževanju staršev (običajno v obliki delavnic, marsikdaj namenjenih staršem in otrokom skupaj). Kljub temu da izvedbo od začetkov podpira Ministrstvo za kulturo in je določeno število izvedb programov zato brezplačnih, odziv vrtcev (in osnovnih šol) ni tako velik, kot bi bilo pričakovati – v enem šolskem letu se odvijajo približno 20 subvencioniranih.

⁸ Vsi statistični podatki so bili pridobljeni na spletnih straneh Statističnega urada Republike Slovenije 1. 2. 2008, spletno mesto <http://www.stat.si/>.

⁹ Za pomoč pri komentarjih predlogov vzgojiteljic se zahvaljujem Mancij Perko, prof., generalni sekretarki na Društvu Bralna značka Slovenije – ZPMS.

ranih bralnic. Iz navedenega bi zagotovo lahko sklepali, da gre za slab pretok informacij, ki bi ga bilo nedvomno treba izboljšati, na kar bi moralo biti posebej pozorno predvsem Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS. Po drugi strani pa se pri (ne)odločitvah za strokovno spopolnjevanje na področju (družinskega) branja, knjige ... najbrž kažejo tudi realne prioritete tako vodstva vrtcev kot vzgojiteljev/mentorjev.

- ***Več promocijskega materiala, več bralnih nahrbtnikov, več različnih priznanj bralne značke, več nagrad za otroke in srečanj otrok z avtorji in ilustratorji knjižnih del:***

Vsi ti predlogi vzgojiteljev se nanašajo na zunanji motivacijski okvir bralne značke. Pobude v zvezi s promocijskimi in motivacijskimi gradivi nam kažejo na dve vrsti težav, povezanih s to problematiko: marsikje motivacijskih gradiv, namenjenih otrokom, in promocijskih gradiv, ki so na voljo, ne poznajo ali vsaj ne v celoti oz. ne vedo, kako naj pridejo do njih; drugje z njimi niso zadovoljni oz. bi si želeli drugače strukturirano ponudbo. Pretok informacij je prav tako nezadosten na področju posredovanja srečanj z ustvarjalci za najmlajše. Tudi pomoč pri organizaciji srečanj z ustvarjalci je namreč ena tradicionalnih dejavnosti Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki jo že nekaj let prav tako sofinancira Ministrstvo za kulturo, občasno pa sredstva prispeva tudi Ministrstvo za šolstvo. Seveda pa morajo biti tudi (ali celo še posebej) srečanja z ustvarjalci za predšolske otroke izjemno dobro premišljena, načrtovana in pripravljena, da imajo smisel in učinek, ki si ga želimo.

- ***Posodobljena spletna stran Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS in več informacij na tej strani:***

Glede na to, da spletno stran Bralne značke sproti posodablja, že v šolskem letu 2006/2007, ko je bila anketa izvedena, pa je bil na spletni strani dosegljiv e-mesečnik *Ostržek*, gre tovrstne predloge razumeti predvsem kot spodbude za vsebinske spremembe oz. razširitve spletne strani z informacijami, ki bi bile namenjene prav mentorjem predšolske bralne značke in morda tudi staršem oz. skrbnikom predšolskih otrok. Ker je bila anketa izvedena tik po prenovi spletnih strani, je verjetno, da mentorji s tem še niso bili seznanjeni.

- ***Redna obvestila o knjižnih novostih in kvalitetnih slikanicah za otroke, več predlogov kvalitetnih knjig za bralno značko, več strokovne podpore, idej in predlogov:***

Tomaž Zupančič opozarja: »Didaktike tako imenovanih estetskih področij poudarjajo **načelo kakovosti**, ki govori o tem, da lahko otrok svoj estetski čut, občutek za lepo, razvije samo ob stiku z dobrim likovnim, literarnim, glasbenim delom. Zmotno je mišljenje, da so otroci najboljši kritiki, ki intuitivno ločijo dobro od slabega. Žal velja ravno obratno.« (Vrlič (Zupančič) 2003: 8). Če izhajamo iz osnovne predpostavke, da otrok v predšolskem obdobju še ni bralec, temveč le poslušalec književnih besedil, običajno ni sposoben samostojno izbirati literarnih del, ki naj bi mu jih bral posrednik. Otroci lahko izbirajo knjige na podlagi likovne podobe (ki se jim zdi bolj ali manj privlačna), ne pa na podlagi vsebine, ker jim je le-ta pred poslušanjem prebranega nedostopna. Odrasli (profesionalni ali neprofesionalni posrednik) torej uveljavlja svojo kompetenco ob izbiri književnih del, kar pa je – glede na nepregledno produkcijo, saj je v letu 2007 izšlo že blizu 700 mladinskih knjig – vedno težja naloga. Razumljivo je, da vzgojitelji pričakujejo vsaj osnovne smernice za izbiro kakovostnih knjig,

ker se zaradi množice izdanih naslovov na knjižnem trgu ne znajdejo več. Ne nazadnje morajo vzgojitelji pri svojem delu upoštevati vsa predmetna področja, ki jih vsebuje *Kurikulum za vrtce*, zato se ne morejo posvečati zgolj spremljanju sodobne knjižne produkcije. Pri predhodnih raziskavah, ki so jih opravili diplomanti Predšolske vzgoje na Pedagoški fakulteti v Mariboru, se je jasno pokazalo, da si vzgojitelji pri svojem delu želijo razširjene sezname za bralno značko. Večinoma navajajo 20 do 30 knjig na starostno skupino, kar se jim zdi obvladljiva številka, da bi poznali vsa besedila in bi lahko pomagali otroku pri pripovedovanju, če le-ti (še) ne zmorejo samostojnega povzemanja zgodbe. Isti vzgojitelji navajajo pozitivne učinke seznamov na spodbude družinskega branja: starši njihovim predlogom zaupajo, zato zvečine preberejo svojim otrokom več knjig s seznama, kot je to nujno potrebno za bralno značko.

4 Sklep

Igor Saksida je že v priročniku h kurikulumu za vrtce (2001), ki je izšel kmalu po sprejetju *Kurikuluma za vrtce* (1999) zapisal:

»Že v najzgodnejšem otroštvu naj bi otroka spremljala knjiga (Zibelka branja, predšolska bralna značka), v branje pa naj bi se vključevali tudi stari starši (Babica in dedek pripovedujeta). Zdi se, da je primeren 'kraj dogajanja' vseh omenjenih pobud prav vrtcev, in sicer glede na čas, ki ga otroci preživijo v njem, opremljenost ter usposobljenost vzgojiteljice za delo s knjigo in mladim bralcem.« (Saksida 2001: 93).

Avtor predlaga, naj bo predšolska bralna značka eden od spodbujevalcev družinskega branja, ki mu lahko vrtec pomaga (bralne spodbude, sezname primernih knjig ...), seveda pa so za tovrstno branje odgovorni predvsem starši, kajti »družinsko branje ostaja kljub značilnostim sodobnega časa še vedno prvotno, intimno, neposredno srečanje s knjigo v družinskem krogu, ki ga ni mogoče in ne smiselno v celoti nadzorovati« (Saksida 2001: 93). Bralna značka torej ni nadzor vzgojiteljev nad družinskim branjem, temveč je le ena od možnosti za njegovo spodbujanje. Glede na to, da je kar 64, 8% slovenskih otrok vključenih v vrtce, po načrtovanih pa naj bi jih bilo v prihodnosti vključenih kar 90%,¹⁰ se zdi logično, da bi Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS skupaj z Ministrstvom za šolstvo odigralo ključno vlogo pri pospeševanju družinskega branja preko vrtcev, vsekakor pa bi bilo potrebno to dejavnost gojiti tudi v vseh oddelkih pionirskih knjižnic, ki so v Sloveniji del splošnoizobraževalnih knjižnic. V splošnoizobraževalnih knjižnicah bi lahko knjižničarji nagovarjali k branju za **predšolsko bralno značko** vse otroke, ki v vrtec niso vključeni, lahko pa tudi tiste, ki so, pa v vrtcu ne sodelujejo v bralni znački (ali pa ta v vrtcu, ki ga obiskujejo, ni organizirana).¹¹ Bralna značka za

¹⁰ Podatki so navedeni v članku *Kdo bo varuh otrok na domu?* Aleša Čakša, objavljenem v *Delu* 31. 12. 2007, str. 12.

¹¹ Zdi se, da prav pionirski oddelki splošnoizobraževalnih knjižnic niso dovolj izkoriščeni za spodbujanje bralne kulture predšolskih otrok. Npr. v Mariborsko knjižnico, ki je največja splošnoizobraževalna knjižnica v Sloveniji, je bilo ob koncu leta 2006 vključenih 10.859 otrok, od tega le 1876 predšolskih. Dragana Lujč, vodja analitične službe v Mariborski knjižnici, opozarja, da je številka precej relativna, saj starši običajno ne vpišejo drugega (tretjega ...) otroka posebej, temveč si običajno vse knjige izposojajo na izkaznico enega otroka.

predšolske otroke v predbralni fazi bralnega razvoja pomeni predvsem spodbujanje družinskega branja. Ozaveščenost staršev, da bi svojim otrokom brali, prevzema gibanje za spodbujanje branja Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, seveda ob pomoči različnih drugih institucij, v predšolskem obdobju naj bi bila to predvsem vrtec in knjižnica.

Gibanje za spodbujanje branja, ki je že skoraj pet desetletij združeno pod skupnim nazivom bralna značka, je kulturni fenomen, ki ga bi morali skrbno negovati in širiti. Združuje namreč nepopisno množico malih in velikih bralcev vseh generacij.

Literatura

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS: <http://www.bralnaznacka.com/> (pridobljeno 1. 2. 2008).

Čakš, Aleš, 2007: Kdo bo varuh otrok na domu? *Delo* 31. 12. 2007, 12.

Glinšek, Marija, 2000: Predšolska bralna značka. *Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke*. Ljubljana: Rokus, 86–91.

Grginič, Marija, 2006: *Družinska pismenost*. Domžale: Izolit.

Grosman, Meta, 2004: *Zagovor branja: bralec in književnost v 21. stoletju*. Ljubljana: Založba Sophia.

Hanuš, Barbara, 2000: Bralna značka in starši. *Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke*. Ljubljana: Rokus, 117–121.

Jamnik, Tilka, 1999: Kako organizirati otrokovo srečanje s književnostjo. *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS, 67–143.

Kordigel, Metka, 1999: *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS.

Saksida, Igor, 2001: Književna vzgoja v vrtcu. *Otrok v vrtcu*. Maribor: Založba Obzorja, 91–106.

Ministrstva za šolstvo: <http://www.mss.gov.si/> (pridobljeno 1. 2. 2008).

Statistični urad Republike Slovenije: <http://www.stat.si/> (pridobljeno 1. 2. 2008).

Vrlič (Zupančič), Tomaž, 2001: Likovne dejavnosti v vrtcu. *Otrok v vrtcu*. Maribor: Založba Obzorja, 124–142.

Vrlič (Zupančič), Tomaž, 2003: Dobra ilustracija – pot k lepemu. *Priloga za starše (Ciciban, Cicido)*, februar, 8–9.

Zorman, Ivo: Uspeh bralne značke je odvisen od mentorja. *Kulturno izročilo bralne značke*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 13–14.